

DŽEJMS FENIMOR KUPER

Autobiografija džepne maramice

Preveo
MILAN MILETIĆ

BUKOFAL

Izvesni moralni filosofi, uz dužno omalovažavanje oronulih temelja čovekovog ponosa, pokazali su da unutar određenog broja naraštaja svaki čovek podjednako potiče od milion predaka; na taj način pokazuje se da nema nijednog princa na ovom svetu koji u sebi nema krvi nekog prosjaka, to jest, da nema nijednog prosjaka koji u sebi nema prinčevske krvi. Premda likom podsećam na starog vegetarijanskog pretka, zakoni prirode nisu mi dopustili da umaknem uticajima ovog opšteg pravila. Najraniji izveštaji koje posedujem o svojim precima prikazuju ih kao sasvim zreo *linum usitatissimum*,¹ raspoređen na hiljadu ovovremenih biljaka, veoma dobro odgajanih i izuzetnih po jednakosti svojstava koja proizvodnju čini isplativom. U tome, dakle, moglo bi da se kaže, uživam preimućstvo nad samim Burbonima, koji danas vladaju u ne manje od četiri različite evropske države, i koji su na prestolima presedeli onih hiljadu godina.

Dok se naša porodica u pogledu ove upravo pomenute stvari pridržavala opšteg ljudskog zakona, u po-

---

¹ Botanički naziv za razne vrste lana od kojeg se dobija laneno platno.

gledu onog što se odnosi na useljavanje i geografsko poreklo stvorila je upadljiv izuzetak od ovog pravila koje se u potpunosti odnosi na svu belu krv. Kad se Amerikanac udubljuje u istoriju svojih predaka, on je, posle, recimo, deset ili najviše dvanaest naraštaja, prisiljen da traga za izbeglicama u nekoj od evropskih zemalja; dok je upravo suprotan slučaj kod nas, jer su naši najdalji koreni američki, a nešto novije vaspitanje i obrazovanje stečeno u Evropi. Kad govorim o „najranijim izveštajima koje posedujem o sopstvenim precima“, mislim samo na ono autentično u njima; jer, kao i kod drugih rasa, i mi imamo izvesne mračne legende koje bi možda mogle da nas vrate Starom svetu, u potrazi za imanjima i povlasticama. Ali, u sastavljanju ove priče, bila sam odlučna da od početka beležim ništa drugo osim sušte istine i da odbacim sve ono u obliku mutnih priča ili nepotvrđenih anegdota. Uz takva ograničenja, oduvek sam smatrala da je moja porodica po poreklu američka, da je iseljenjem postala evropska, a da se na praotačku grudu vratila usled promena i procena u industriji i trgovini.

Slavna porodica ovovremenih biljaka od kojih vodim poreklo uspeva u ljupkoj dolini u Konektikatu, tik uz obale čuvene reke istog imena. To nas po poreklu čini pravim Jenkijima, poreklu kojim se, koliko uviđam, svi koji mu pripadaju – razmeću. Ono je jedini predmet samočestitanja za koje znam da mu ljudi povlađuju, a da ne izazovu zavist svojih bližnjih; iz čega zaključujem da predstavlja nešto najbezazlenije, ako ne baš najpreporučljivije.

Kod nas vlada tradicija uživanja naših predaka, budući da su lumpovali na plodnosti svoje *cis-atlantic*¹

---

¹ S ove strane Atlantika (lat.).

ravnice; vesela zajednica rascvetalih i raskošnih biljaka. Ipak, preći ću preko njih, beležeći tek toliko da je darežljiva priroda tolike zalihe namenila sreći svega stvorenog, kako bi se svako ponaosob radovao sopstvenom postojanju i, kako je već red, kako bi hvalio i božansko Biće kojem duguje sopstveni nastanak.

U pravi čas polje na kojem su moji praoci rasli bilo je obrano, seme otrebljeno od pleve i sakupljeno u burad, i u taj čas celo to društvo preterano je brodom za Irsku. I eto, u nekoj od tih prilika koje odlučuju o sreći biljaka, ali i o sreći ljudi, dogodilo se da vučem poreklo od Normana, umesto da sam milesijskog¹ porekla. Ukrćavanje, to jest, otpremanje mojih predaka, koji god da je pravilan izraz, dogodilo se na vrhuncu poslednjeg rata i, za promenu, obavljeno je engleskim brodom. Francuski gusari zarobili su brod na njegovom putovanju u domovinu, seme lana je uzapćeno i prodato, moji preci prešli su, svi zajedno, u vlasništvo izvesnog poljoprivrednika iz okoline Evra,² koji je naveliko trgovao takvom robom. Tamo je bilo nekog povrća naopake naravi, koje je smatralo za umesno da nam o ovoj prodaji drži slovo kao o mrlji u našoj porodičnoj istoriji, ali ja sam oduvek smatrala da je to bila okolnost koje niko nema razloga da se stidi više nego što Dizes³ treba da crveni zbog pljačkaških pohoda barona iz srednjeg veka. Sve su to slučajevi na putu napretka civilizacije; čovek i biljke, podjednako, radi ispunjenja

---

¹ Misli se na irsko poreklo. U legendama irskog porekla, *Mil Espáine* (kasnije poznat pod pseudolatinskim nazivom *Milesius*) je španski osvajač Irske.

² Grad u Normandiji.

³ Pripadnik stare plemićke porodice s juga Francuske.

svoje sudbine, kreću se pravcem koji im je zacrtalo Proviđenje.

Biljke su podložne senzacijama, isto kao i životinje. Ove druge, međutim, nemaju svest o svom telesnom rođenju i, uz to, veoma malo o izvesnom vremenu posle njega; dok drugačiji zakon preovlađuje kad smo u pitanju mi; naš mentalni sklop takav je da nam omogućava da sopstveno moralno postojanje povežemo s epohama koje obuhvataju iskustvo, rasuđivanje i osećanja nekoliko naraštaja. A što se tiče logičkih indukcija, na primer, *linum usitatissimum* se, u različitim vremenima, na intelektualne prinove koje su pripadale trima ili četirima matičnim stabljikama koje su im prethodile uveliko pozivao kao da su njegove. Rečju, ono nagomilano znanje koje čovek nasleđuje pomoću knjiga, prenosa informacija, škola, koledža i univerziteta, mi stičemo preko mnogo finijih posrednika, koji su deo našeg organskog sklopa i koji oblikuju vrste naslednog mesmerizma; to jest, pomoću biljne vidovitosti koja nam omogućava da gledamo očima, da čujemo ušima i da shvatamo čulima naših predaka.

Tako su nastali neki od najradosnijih trenutaka u mom moralnom životu, dok je naša porodica zrela na poljima Normandije. Dogodilo se da je izvesni proslavljeni astronom kao omiljeno mesto za svoja osmatranja i predavanja odabrao predivno mesto na samom rubu našeg položaja; iz sećanja naročito na drugo od to dvoje i dalje izvlačim neopisivo zadovoljstvo. Čini mi se da sam ga koliko još juče – a u stvari, prošlo je četrnaest dugih, dugih godina – čula kako izlaže svojim učenicima, objašnjavajući im čuda beskonačnog praznog prostora, i kako mom razumevanju razjašnjava ogromnu razdaljinu koja postoji između Bića koje je

stvorilo sve i njegovih ruku dela. Pred očima onih koji žive u uskom krugu čovekovih interesovanja i čovekovih osećanja, oduvek postoje, zanemareni, gotovo neprimećeni, najsitniji dokazi njegove relativne beznačajnosti na skali postanja, zbog čega bi, usred te svoje nesumnjive vladavine Zemljom i svime što ona obuhvata, dobro postupio ako bi makar stekao uvid o tome ko je i šta je trebalo da bude.

Mislim da i dalje mogu da čujem tog učenog i pobožnog čoveka – jer njegovu dušu ispunjavala je pobožnost prema tom strašnom Biću koje je moglo da drži univerzum prema sopstvenom nahodaženju – kako se s ushićenjem zadržava na svim otkrićima nebeskih tela do kojih su astronomi došli nedavnim poboljšanjima u nauci i mehanici. Na sreću, on je svojim predavanjima davao nekakav postupan duh izlaganja, navodeći svoje slušaoce, takoreći korak po korak, na put potpunog razumevanja, veoma lak i za najobičniji razum. Tako se dogodilo da sam prvo sam stekla tačne predstave o gotovo nepojmljivoj veličini prostora, za koji je, u stvari, izvesno da nema nikakvih pouzdanijih granica nego što su to početak i kraj večnosti! Mogu li takva čuda da postoje, pomišljala sam – i kako su žalosni oni koji nastoje da sve stvari svedu na ravan sopstvenih mogućnosti razumevanja i sopstvenog iskustva stečenog navikom! Nek vežbaju sopstveni uzvišen i razmetljiv duh, rekla sam sama sebi, u nastojanju da shvate ono beskonačno u svim stvarima, a mi ćemo da pribeležimo rezultat! Ako se radi o prostoru, zateći ćemo ih u postavljanju granica sopstvenom beskonačnom praznom prostoru, sve dok, posramljeni propašću svog prvobitnog napora, ne krenu iz početka, iznova i iznova, tek toliko da obezbede nove dokaze o

nedovoljnosti bilo kog ovozemaljskog prostora, čak i da unutar opsega svojih uobrazilja uvedu istine koje ih svi njihovi ogledi, zaključci, dokazi i otkrića prisiljavaju da priznaju.

„Mesec nema atmosferu“, reče astronom jednog dana, „i ako je uopšte naseljen, to mora da su bića po građi potpuno drugačija od nas. Ništa što poseduje život, životinjsko ili biljno, ne može da opstane bez vazduha, i prema našim shvatanjima, sledi da na Mesecu ne može da postoji ništa živo: – to jest, ako nešto živo tamo postoji, onda to mora da se toliko razlikuje od svih nama poznatih činjenica, da se upravlja prema nekim drugim načelima postojanja.“ „Jedna strana te planete tokom dve nedelje oseća blagodetnu Sunčevu toplotu, dok druga isto toliko vremena ostaje bez nje“, nastavljao je on. „Na onoj strani koja oseća Sunce mora da je dan tako velike vreline da je za nas ona nepodnošljiva, dok na suprotnoj strani, do koje Sunčevi zraci ne dopiru, mora da se nalaze hrpe leda, ako voda koja tamo postoji može da mrzne. Međutim, Mesec nema mora, makar koliko smo u stanju da ustanovimo; njegova površina je nesumnjivo vulkanskog porekla, planina ima u čudesnom broju. Naši instrumenti omogućavaju nam da opazimo kratere s unutrašnjim kupama, tako tipičnim za sve naše poznate vulkane, što nam pruža razlog da verujemo u aktivnost bezbroj vatrenih brdâ u neko davno vreme. Jedva da je neophodno reći da ništa nama poznato na Mesecu ne bi moglo da živi pod ovako naglim i ekstremnim prelazima iz toplote u hladnoću; nedostatak atmosferskog vazduha da i ne pominjemo.“ Ovo sam slušala s čuđenjem i shvatila da sam zadovoljna svojim položajem. Od čega je zavisilo da li ću, u ispunjavanju sudbine li-

num usitatissimum, uspevati na malo više ili malo manje plodnom tlu; da li će moja vlakna dostići finoću koju proizvođač razume, ili ću se osećati malčice uskraćena za tu odliku. Bila sam samo mrljica među bezbroj drugih stvari nastalih od ruke Stvoritelja, od kojih su sve doprinosile njegovim mudrim ciljevima i neporedivoj slavi. Dužnost mi je bila da proživim svoj vek, da budem zadovoljna, i da hvalu Bogu izrekнем u oblasti koja mi je dosuđena. Da su ljudi i biljke mogli samo jednom da promisle o nepreglednoj skali svega stvorenog, više nego jasno doznali bi o sopstvenoj beznačajnosti, a uzaludnost pritužbi i nepojmljiv raskorak između vremena i večnosti ukazali bi im se tako nepogrešivo kao da upijaju korisno predavanje o zadovoljstvu, neizbežnom koliko i važnom.

Sećam se kako je jednog dana taj naš astronom govorio o prirodi i veličini Sunca. Način na koji je izabrao da imaginaciji svojih slušalaca razjasni izvesne predstave o njegoj veličini, premda astronomima tako bliskoj, na mene je ostavio dubok i neočekivan utisak. „Naši instrumenti“, govorio je, „danas su tako savršeni i moćni da nam omogućavaju da mnoge činjenice od najvećeg interesa utvrdimo s najvećom tačnošću. U tajne Meseca, nebeskog tela koje nam je najbliže, razume se, zalazimo dublje nego u tajne bilo koje druge planete. Proračunali smo da je od nas udaljen 380.000 kilometara. Razume se, udvostručavanjem ove razdaljine i dodavanjem prečnika Zemlje, dobili smo prečnik kruga, to jest orbite po kojoj se Mesec kreće oko Zemlje. Drugim rečima, prečnik ove orbite iznosi oko 770.000 kilometara. Dakle, ako bi Sunce moglo da dođe u dodir s ovom orbitom, i ako bi ova prva bila takve gustine da može da obeleži svoju putanju, vide-

lo bi se da bi ovaj obim obuhvatao nešto više od polovine površine jedne strane Sunca, čiji je prečnik proračunat na 1.411.000 kilometara! Sunce je milion i trista osamdeset četiri hiljade i četiri stotine sedamdeset dva puta veće od Zemlje. O tvari Sunca nije lako govoriti. I dalje se smatra, premda nije pouzdano, da povremeno vidimo stvarnu površinu ovog nebeskog tela, preimućstvo koje nemamo u pogledu bilo kog drugog nebeskog tela, uz izuzetak Meseca i Marsa. Svetlost i toplota Sunca verovatno postoje u atmosferi, a pretpostavlja se da su pege koje se tako često vide na ovom blistavom telu odblesci čvrste mase samog Sunca, koje se povremeno javljaju kroz pukotine u ovoj atmosferi. U svakom slučaju, to je mnogo dosledniji način da se objasni pojava ovih pega. Međutim, podesniju predstavu o veličini zvezdanog sistema steći ćete ako, poređenja radi, budete imali u vidu da su razdaljine u čitavom našem solarnom sistemu obična mrlja. Tako, dok je poznato da naša promena položaja zahvata orbitu od otprilike 320.000.000 kilometara, ona svejedno predstavlja sitnicu, budući da ne proizvodi vidljivu promenu položaja hiljada nepokretnih zvezda za koje se veruje da su sunca drugih sistema. Neki pretpostavljaju čak i to da se sva ta sunca, s nekoliko sistema, uključujući i naš, okreću oko zajedničkog središta, koje za nas ostaje nevidljivo, ali koje je, u stvari, istinski presto Božji; komete koje opažamo i računamo ih takoreći u nebeske glasnike, neprestano polaze od jednog od ovih jata svetova do drugog.“

Sećam se da je jedan od učenika ovog astronoma na ovom mestu zatražio izvesna objašnjenja, dotičući se pitanja planeta za koje se smatralo, ili, bolje rečeno, znalo da možemo da ih vidimo, i onih čija je istinska

površina, kako se verovalo, od nas sakrivena. „Rekao sam vam“, odgovarao je čovek od nauke, „da su to Mesec, Mars i Sunce. I Venera i Merkur su nam bliži od Marsa, ali njihova relativna blizina Suncu ima na njihovoj površinu dejstvo istovetno dejstvu koje ispoljava telo stavljeno na jaku svetlost. Mi smo, da se popularno izrazim, zaslepljeni, i ne možemo da razlikujemo detalje. S Marsom se događa nešto drugo. Ako ova planeta uopšte ima bilo kakvu atmosferu, ona nije velike gustine, a budući da je njena orbita izvan naše, veoma lako možemo da na njenoj površini uočimo obrise mora i kontinenata. Čak se pretpostavlja da su obrisi ovih drugih u stvari obrisi crvenkastog peska, uveliko nalik onom koji je poznat u našem svetu, ali mnogo izrazitije nijanse, dok se zbog dve zaslepljujuće bele tačke, u stvari, njegovih polova, za koje se smatra da je svetlost koja se odbija od snegova u tim predelima, ova planeta mnogo bolje uočava, to jest, nestaje iz vidokruga, budući da se najpre pojavljuju posle zime od dvanaest meseci, to jest, iščezavaju u leto istovetne dužine.“

Mogla sam zanavek da slušam ovog astronoma, čija su predavanja tako duboko podučavala poniznosti pred svim stvorenim, prepuna neizgovorenih hvala sili Stvoriteljevoj! Šta je to meni značilo, bilo da sam bila najobičnija vlat, pola lakta visoka, ili najstasitiji hrast u šumi – čovek ili biljka? Moja dužnost, nema sumnje, bila je da slavim to strašno Biće koje je stvorilo sva ova čudesa, i da svoje vreme ispunim klanjanjem, hvalom i zadovoljstvom. Nije bilo važno da li sam do sopstvenih utisaka došla preko organa koje nazivamo ušima, da li su mi saopšteni preko drugih, koje nazivamo organima govora, ili je svaka od tih funkcija potekla od čula i posrednika, isuviše prefinjenih da bi mogli da se

Kuperova istorija maramice

U jesen 1842, Kuper je svom britanskom izdavaču Ričardu Bentliju nabacio zamisao:

„Jednog dana pala mi je na pamet ideja o kratkoj povesti za časopis i mislim da ću je napisati. Zvaće se *Autobiografija džepne maramice*.“

Da li je Bentli, pitao je pisac, zainteresovan da je objavi u svom časopisu *Bentlijeva svaštara*?

Dok je Bentli oklevao, jer je primetio da se naslovu donekle može prigovoriti, Kuper je uspeo da ubedi Rufusa Grizvolda da priču objavi u *Grejemovom magazinu*, gde je ovaj bio urednik. Povest o džepnoj maramici, pisao je Kuper, predstavljala je u izvesnom smislu *ogled*, okretanje pisanju za časopis u vreme kad su se „knjige slabo prodavale“ i, u izvesnom smislu, osvajanje slobode za napad na američke društvene osobenosti.

*

Kao što se iz naslova naslućuje, glas koji kazuje jeste, paradoksalno, predmet iz sveta nežive prirode, osetljiva džepna maramica. *Autobiografija džepne maramice* tako je bila prvi ozbiljan pokušaj Džejmsa Fenimora Kupera da se oproma s takoreći esejističkim pisanjem za časopis, a *Gre-*

jemov magazin nastaviće sledećih godina da objavljuje i druge njegove priloge, naročito niz biografski skica o američkim pomorskim oficirima, a potom i roman *Džek Trijer ili o grebenima Floride*, koji je u nastavcima izlazio od 1846. do 1848. godine.

Premda Kuperov tekst donosi kritiku američkog društva, on se obrušava i na nepojmljivo rasipanje novca među ženama, na „pomodne *artikle*“, iz čega jasno izbija Kuperov stav o takvom nemilosrdnom trošenju na raskoš kao jasan znak da je američka žena izgubila osećaj štedljivosti, ključan za njen identitet majke i domaćice. Tako on u usta zabrinutog oca stavlja reči koje se, verovatno, ne bi ustezao ni sam da kaže: „Koji bi se mlad čovek usudio da od svih mladih dama izabere ženu koja toliko novca troši na svoje džepne maramice?“

Kuperova kritika društva, međutim, nije jednosmerna, budući da je manje zainteresovan za to da džepna maramica svojom svežom snagom može da poremeti tradicionalne statusne razlike nego što je zainteresovan za njenu moć da sruši tabue povezane s onim telesnim. Tako pri kraju priče prigovara: „... istina, to nije baš naročito američka predstava, budući da je u ovoj zemlji izobilja *sve* umesno za *svakog* ko se toga i domogne...“, iako je u tom trenutku jasno da „izvezena francuska džepna maramica“ ne priliči nikome.

Kuper nije izmislio postupak naracije preko nežive stvari, jer se takav vid izlaganja javlja još u ranom osamnaestom veku, dakle, najmanje sto godina pre nego što je Kuper započeo književnu karijeru. Treba pomenuti *Pustolovine jedne gvineje* Čarlsa Džonstona iz 1760. godine, kao i *Istoriju i pustolovine papuča i cipela jedne dame* iz 1754, i *Istoriju i pustolovine krevetskog postolja*. Ove priče donose veliko uživanje usled neočekivanih uvida, ponekad pohotljivih, prisnih svedoka čovekovog ponašanja i vladanja,

kadrih da kritički rasuđuju „o porocima, ludostima i vladanju u današnje vreme“.

Kao i u pomenutim pričama, i Kuperova džepna maramica govori, obdarena je „razumom“, ima „dušu“ i „vidovita“ je. Narator to i objašnjava: „Već sam nagovestila to da džepne maramice ne primaju i ne prenose ideje pomoću organa koji su u upotrebi kod ljudi. One su obdarene vidovitošću koja je pod povoljnim okolnostima uvek dostupna. U njihovom slučaju, mesmerička usnulost, moglo bi da se kaže, uvek je na sceni dok obavljaju odgovarajuće funkcije. Samo kad ih sabijaju u bale, ili trpaju u fioke u onako prostačke svrhe kao što je trgovina, samo tad ovaj njihov instinkt ostaje neiskorišćen, blagorodna priroda prezire to da sopstvenu blagorodnost primenjuje osim u prave svrhe. Hoću da kažem prave svrhe, u smislu koji se povezuje s uzrokom i posledicom, nikako s nečim političkim ili dinastičkim.“

Upuštajući se dalje u istraživanje viktorijske žene i njenog odnosa prema onome što bismo danas nazvali potrošačkim mentalitetom, Kuper osvetljava izvesnu zbuñujuću činjenicu o svojoj junakinji: niko ne zna šta s njom da radi. I tako se pitanje nameće samo. Čemu služi džepna maramica ako ne tome da čovek njome obriše nos ili suze iz očiju? Pitanje ni u tom trenutku nije bilo novo, jer su istraživači već dugo razmatrali pitanje prave upotrebe džepne maramice.

Džepna maramica ušla je u upotrebu sredinom šesnaestog veka, skoro sto godina pošto što je sveopšte prihvaćena salveta. Pritom treba reći da u šesnaestom veku vlada prava zbrka oko ove dve stvari, džepne maramice i salвете. Ali, svejedno, nema sumnje da su i džepna maramica i salveta predstavljale znak kojim se pravila razlika između bogatog plemstva i običnog sveta. Erazmo Roterdamski u svom delu iz 1530. godine, *O učtivosti kod dece*, navodi sledeće: „Obrisati nos kapom ili drugim delom svoje odeće

prilično je prostački, a uraditi to rukom ili podlakticom dolikuje trgovcima; a nije naročito učtivo uraditi to šakom, ako odmah zatim sline razmažete po odeći. Nozdrve je ispravno obirsati maramicom, i tako što ćete se, ako je prisutno više ljudi, okrenuti u stranu.“

Procvat džepne maramice nije predstavljao samo preobražaj društvenih običaja nego i deo „processa uljudivanja“, unutar kojeg su se bogati slojevi društva naglo odvajali od siromašnih slojeva. U svom *Dodatku hronici Stou* iz 1580. godine, Hou donosi napomenu o otmenim džepnim maramicama, „sa izvezenim imenima“. On dodaje da ih „gospoda obično nose na šesirima kao poklone dobijene od svojih ljubavnica“.

Uloga džepne maramice, pored toga što je predstavljala nešto romantično, veoma se primećuje u izvesnim naročitim slučajevima: za brisanje suza, sekreta iz nosa i znoja. U romantičnom smislu, ponuđena maramica ukazuje na ljubaznost, kao kad Dezdemonu nudi Otelu da mu obriše čelo, ali u religijskom smislu, džepna maramica se, zbog toga što može dobro da upija, proteže i na svetitelje. Na primer, u *Ženevskoj Bibliji*, koja predstavlja prevod iz otprilike sredine šesnaestog veka, pominjanje džepne maramice odnosi se na izvesna milosrdna dela i radnje povezane s magijskim. U *Djelima apostolskim*, 19:12, postoji Pavlova briga za ranjene: „Tako da su i čalme i ubruščiće znojave od tijela njegova nosili na bolesnike, i oni se iscjeľjivahu od bolesti, i duhovi zli izlažahu iz njih.“

U vreme kad je Kuper pisao *Autobiografiju džepne maramice*, proizvodnja tekstila bila je već uveliko mehanizovana, a džepne maramice dostupne u širokom spektru. Ženske džepne maramice ostaju sveprisutan deo garderobe, a oni koji ih poseduju razmeću se držeći ih u ruci. Sveprisutnost džepne maramice samo je ogledalo mode koja je vladala u vreme kad je Kuper objavio svoju noveletu. Ali, Kuper se, nasuprot ovoj sveprisutnosti, upetľjao kao

nekakav *deux ex machina*, postaravši se za to da narator – predmet prezira u njegovim očima – potpuno nestane iz javnosti.

Tako se „Amerikanka po poreklu, Evropljanka po mestu na koje je emigrirala“, džepna maramica, to jest, kako Kuper kaže, *Linum Usitatissimum*, vraća u zemlju svojih predaka, menjajući vlasnike i gazeći putevima trgovačke pohlepe i proračunatosti, postajući „aristokratski“ upotrební predmet, izuzetno kvalifikovan za obraćanje američkoj publici.

Pa ipak, pošto je doživela potpun promašaj u pogledu načina upotrebe, džepna maramica ostaje, u Kuperovoj vizuri, predmet čija složena istorija ukazuje na to da društveni položaj nije povezan samo s njenom prostom upotrebom nego mnogo više s razmetanjem njome. I na kraju, Kuper povlači džepnu maramicu i iz visokog društva i iz prodaje, i od nje stvara blago, makar u mašti sentimentalnog čitaoca.

Kuperov pokušaj da objavljuje u časopisu pokazao se razočaravajućim: ne samo da je na sastavljanje priče potrošio više od nameravane dve nedelje nego je i finansijska dobit ispala mnogo manja od očekivane. Zbog piratske verzije u časopisu *Braća Džonatan*, Kuperov britanski izdavač nije uspeo da pribavi autorska prava, i Kuper, sva je prilika, nikad nije ostvario nikakav prihod od knjige objavljene u Britaniji.

Iako ne spada u red najvećih Kuperovih ostvarenja, *Autobiografija džepne maramice* ostaje upamćena zbog nekoliko značajnih stvari. Najpre, po neobičnom naratoru – izvezenoj džepnoj maramici – nesumnjivo od najbolje vrste. Potom po kritici eksploatacije u Francuskoj i loše trgovačke klime pre američkog građanskog rata. Ne sme se prevideti ni neprestano pretresanje američkih društvenih, etičkih i kulturnih pitanja.

Iako mora da se prizna da povest o Adrijaninim tubnim prilikama u Parizu postaje donekle iscrpljujuća, a da je nevešto udvaranje Toma Terstona Džuliji Monson izvedeno tako sarkastično da ukazuje na autorovu snobovsku stranu i, konačno, glavna junakinja i narator do u nedogled oteže da konačno uspe da prepozna onu koja ju je stvorila, kad se već inače, u svakom pogledu, pokazala tako senzitivnom na okolinu, ipak, ima mnogo toga što može da obrađuje današnjeg čitaoca, pored ove jedinstvene „vizure“ iz koje je priča ispričana i prepoznatljivih mana Henrija Halfakra i njegove kćerke na putu ka vrhovima društva.

*

Evo i nekoliko pojedinosti o izdanjima i prevodima. Kao što je rečeno, tekst potiče iz *Grejemovog magazina*, u kojem se prvi put pojavio, u broju XXII, za januar–april 1843. godine. *Autobiografija džepne maramice* istovremeno je objavljena kao separat u časopisu *Braća Džonatan* (22. marta 1843), pod naslovom „Le Mouchoir: *An Autobiographical Romance*“. Iste godine u Londonu ju je objavio Ričard Bentli pod naslovom „Francuska guvernantka ili izvezena džepna maramica“. Ubrzo je u Štutgartu, 1845. godine, u izdanju Lišinga, usledio nemački prevod, „Die französische Erzieherin, oder das gestickte Taschentuch“. Reprint se pojavio već 1849. godine. Potom se zanimanje za knjigu smanjilo. U izdanjima Braće Džonatan i Bentlija priča je podeljena na 18 poglavlja, kao i u srpskom prevodu. Pred kraj devetnaestog veka, 1897. godine, pojavilo se školsko izdanje u ograničenom broju primeraka (500), u izdanju Voltera Li Brauna, kao prvo naučno obrađeno izdanje jednog Kuperovog dela, donoseći varijacije između izvornog rukopisa i različitih štampanih izdanja teksta. Još jedno izdanje, bez napomena i preuzeto iz

Grejemovog magazina, štampano je pola veka kasnije, 1949. godine.

Autobiografija džepne maramice nikad nije obuhvaćena nijednom kolekcijom dela Džejmsa Fenimora Kupera; stoga ova neobična okolnost predstavlja razlog više da tekst bude dostupan i na srpskom jeziku.

M. M.

Sadržaj

Poglavlje 1	7
Poglavlje 2	17
Poglavlje 3	26
Poglavlje 4	32
Poglavlje 5	41
Poglavlje 6	53
Poglavlje 7	67
Poglavlje 8	77
Poglavlje 9	91
Poglavlje 10	98
Poglavlje 11	108
Poglavlje 12	121
Poglavlje 13	130
Poglavlje 14	141
Poglavlje 15	150
Poglavlje 16	170
Poglavlje 17	180
Poglavlje 18	189
Hronologija života i dela Džejsma Fenimora Kupera ...	203
Milan Miletić: <i>Kuperova istorija maramice</i>	207